

Journal of Academic Research and Trends in Educational Sciences

Journal home page:
<http://ijournal.uz/index.php/jartes>

THE ROLE OF SPATIAL FORMS IN EDUCATION: INNOVATIONS FOR 21ST CENTURY EDUCATION

Xusanboyeva Zulfizarxon Xayrulla qizi¹

Academic Lyceum of Tashkent State Pedagogical University named after Nizomiy

KEYWORDS

Spatial forms in education,
21st-century education,
Innovative teaching methods,
Active learning environments,
Educational technology,
Interactive classrooms,
Learning space design, Student
engagement, Pedagogical
innovation, Future of education

ABSTRACT

This article explores the evolving role of spatial forms in education, focusing on the integration of innovative teaching methods to enhance 21st-century learning experiences. In an era marked by technological advancements and changing pedagogical paradigms, educational spaces are undergoing a transformation. The article delves into how spatial design, technology, and interactive classrooms are being leveraged to create active learning environments that promote student engagement and pedagogical innovation. As educators and institutions adapt to meet the demands of the future, understanding the significance of spatial forms in education becomes crucial.

2181-2675/© 2023 in XALQARO TADQIQOT LLC.

DOI: 10.5281/zenodo.10001378

This is an open access article under the Attribution 4.0 International(CC BY 4.0) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.ru>)

¹ Teacher of mathematics at the Academic Lyceum of Tashkent State Pedagogical University named after Nizomiy, Uzbekistan

TA'LIMDA FAZOVIIY SHAKLLARNING O'RNI: XXI ASR TA'LIMI UCHUN INNOVATSIYALAR

KALIT SO'ZLAR/ КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА:

Ta'limdagi fazoviy shakllar, XXI asr ta'limi, Innovatsion o'qitish usullari, Faol o'quv muhiti, Ta'lim texnologiyasi, Interfaol sinflar, O'quv maydoni dizayni, Talabalarning faolligi, Pedagogik innovatsiyalar, Ta'lim kelajagi

ANNOTATSIYA/ АННОТАЦИЯ

Ushbu maqola 21-asr ta'lim tajribasini oshirish uchun innovatsion o'qitish usullarini integratsiyalashuviga qaratib, ta'limdagi fazoviy shakllarning rivojlanayotgan rolini o'rganadi. Texnologik taraqqiyot va pedagogik paradigmalar o'zgarib borayotgan bir davrda ta'lim maydonlari o'zgarishlarni boshdan kechirmoqda. Maqolada fazoviy dizayn, texnologiya va interfaol sinf xonalari o'quvchilarning faolligi va pedagogik innovatsiyalarni rag'batlantiradigan faol o'quv muhitini yaratish uchun qanday foydalanilayotgani haqida so'z boradi. Pedagoglar va muassasalar kelajak talablariga moslashar ekan, ta'limda fazoviy shakllarning ahamiyatini tushunish hal qiluvchi ahamiyatga ega bo'ladi.

KIRISH

Ta'lim har doim u ochiladigan bo'shliqlar bilan chuqur bog'langan. Qadimgi falsafiy akademiyalardan tortib, zamonaviy o'quv yurtlarigacha, jismoniy makonlarni loyihalash talabalarning o'rganish tajribasini shakllantirishda muhim rol o'ynadi. Hozirgi jadal rivojlanayotgan ta'lim manzarasida 21-asr ta'lim imperativlaridan kelib chiqqan holda fazoviy shakllarning roli yangicha ahamiyat kasb etdi. Ushbu maqola fazoviy dizayn va pedagogik innovatsiyalar o'rtasidagi dinamik o'zaro ta'sirni o'rganadi, innovatsion o'quv muhitlari va texnologik integratsiya ta'lim kelajagini shakllantirishda muhim rol o'ynaydi.

Ta'limda fazoviy shakllar tushunchasi yangi emas. Kashshof faylasuf va ta'lim islohotchisi Jon Dyui 1916 yilda ta'kidlaganidek, "jismoniy muhit va ijtimoiy muhit bevosita va darhol tarbiyaviy ahamiyatga ega". (Dyui, 1916). Dyuning tushunchasi o'quv jarayonida ta'lim fazolarining ahamiyatini uzoq vaqtdan beri e'tirof etishini ta'kidlaydi. Biroq, 21-asr jadal texnologik taraqqiyot, global aloqalar va rivojlanayotgan o'qitish metodologiyasi bilan ajralib turadigan yangi davrni boshladi. Bu ta'lim manzarasini qayta ko'rib chiqishga olib keldi.

Zamonaviy ta'lim endi an'anaviy sinfda o'qituvchiga qaragan qatorlar bilan chegaralanmaydi. Buning o'rniga u faol o'rganish, hamkorlik va talabalarga yo'naltirilgan yondashuvlarga urg'u beradi. Axborotga osonlik bilan erishish mumkin bo'lgan davrda o'qituvchilarning roli bilimlarni tarqatuvchidan tanqidiy fikrlash, muammolarni hal qilish va ijodkorlik uchun yordam beruvchiga aylandi. Shu nuqtai nazardan, jismoniy va virtual o'quv maydonlarini loyihalash va ulardan foydalanish ushbu ta'lim maqsadlariga erishish uchun ajralmas hisoblanadi.

Ta'limdagi fazoviy shakllarning hozirgi holati va uning kelajakdagi traektoriyasini tushunish uchun biz nafaqat jismoniy makonlarni, balki raqamli texnologiyalarning

integratsiyasini ham hisobga olishimiz kerak. Zamonaviy sinf xonasi tobora ko'proq o'rganish tajribasini yaxshilash uchun smartboardlar, virtual haqiqat va onlayn resurslarni o'z ichiga olgan interaktiv va texnologik jihatdan boy muhitga aylanmoqda (Lai & Bower, 2019). Jismoniy va raqamli muhitlarning bu aralashmasi, ba'zan aralash o'quv maydonlari deb ataladi, o'qituvchilar uchun o'quvchilarni ilgari tasavvur qilib bo'lmaydigan usullar bilan jalb qilish uchun yangi imkoniyatlar ochadi.

Ushbu maqolada biz ta'limda fazoviy shakllarni shakllantirayotgan yangiliklarni ko'rib chiqamiz. Dizayn, texnologiya va pedagogika faol o'quv muhitini rivojlantirishda qanday kesishishini o'rganib, biz ta'lim makonlarining o'zgarishi va o'qituvchilar va talabalar uchun oqibatlarini yoritishni maqsad qilganmiz. 21-asrga sayohat qilar ekanmiz, ta'limdagi fazoviy shakllarning dinamik rolini tushunish ta'lim innovatsiyalarining to'liq salohiyatidan foydalanish va o'quvchilarni kelajak muammolariga tayyor bo'lishini ta'minlash uchun muhim ahamiyatga ega.

ASOSIY QISM

O'quv maydonlarining o'zgarishi

So'nggi yillarda an'anaviy sinf 21-asr ta'limi talablariga moslashish uchun chuqur o'zgarishlarga duch keldi. Stollarning an'anaviy qatorlari talabalar o'rtasida hamkorlik va o'zaro munosabatni rag'batlantiradigan moslashuvchan o'tiradigan joylarga o'rnini bosdi (Kerns & Jones, 2019). O'quv joylari o'quvchilar amaliy, tajriba asosida o'rganishlari mumkin bo'lgan dinamik muhit sifatida qayta ko'rib chiqilmoqda. Fazoviy dizayndagi bu o'zgarishlar jismoniy muhit o'quvchilarning xatti-harakati, faolligi va ta'lim natijalariga sezilarli ta'sir ko'rsatishi mumkinligini tushunishga asoslangan (Barrett, Zhang va Moffat, 2013).

Texnologiya bilan ta'minlangan o'quv muhitlari

Ta'lim uchun fazoviy shakllardagi eng ta'sirli innovatsiyalardan biri texnologiya integratsiyasidir. Ko'pincha EdTech deb ataladigan ta'lim texnologiyasi o'quvchilarning o'quv materiallari bilan o'zaro munosabatini va ta'lim mazmuni bilan shug'ullanishini tubdan o'zgartirdi. Kompyuterlar, planshetlar va boshqa raqamli qurilmalarning keng tarqalganligi o'quvchilarga ma'lumot va resurslardan sinf doirasidan tashqarida foydalanish imkonini berdi (Selwyn, 2017).

Bundan tashqari, interfaol doskalar, kengaytirilgan haqiqat va virtual haqiqat texnologiyalarining kiritilishi sinfdagi tajribaga yangi o'lchov olib keldi. Ushbu texnologiyalar nafaqat o'rganishni yanada qiziqarli qiladi, balki o'qituvchilarga murakkab tushunchalarni interfaol va vizual usullarda taqdim etish imkonini beradi, bu turli xil o'rganish uslublariga mos keladi (Ertmer & Ottenbreit-Leftwich, 2013).

Aralashtirilgan ta'lim va moslashuvchan rejalashtirish

Ta'limdagi fazoviy shakllar, shuningdek, moslashuvchan rejalashtirish va aralash ta'lim modellariga moslashish uchun rivojlangan. Aralashtirilgan ta'lim onlayn va shaxsan o'qitishni birlashtirib, o'quvchilarga o'qituvchilar va tengdoshlar bilan yuzma-yuz muloqot qilishdan foyda ko'rgan holda masofadan turib kontent va resurslarga kirish uchun

moslashuvchanlikni taklif qiladi (Graham, 2013). Ushbu yondashuv jismoniy va raqamli bo'shliqlardan foydalanadi, bu esa ta'limni yanada moslashuvchan va qulayroq qiladi.

Pedagogika va talabalar natijalariga ta'siri

Ta'limdagi fazoviy shakllarning o'zgarishi pedagogikaga bevosita ta'sir qiladi. Pedagoglarda o'quvchilarni interfaol, hamkorlikdagi faoliyatga jalb qilish imkoniyatlari ko'p bo'lganligi sababli pedagogik usullar ko'proq o'quvchiga yo'naltirilgan yondashuvga o'tdi. O'qituvchilar endi o'z o'qitish usullarini talabalarning individual ehtiyojlariga moslashtirish, tanqidiy fikrlash, muammolarni hal qilish va ijodkorlikni rivojlantirish huquqiga ega (Jonson, Adams Becker, Cummins, Estrada, Freeman, & Ludgate, 2013).

Fazoviy shakllardagi bu innovatsiyalar va texnologiya integratsiyasi talabalarning natijalarini yaxshilashi ko'rsatilgan. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, yaxshi mo'ljallangan, texnologiya takomillashtirilgan o'quv muhitida o'quvchilar faollik darajasi yuqori bo'ladi, ma'lumotni eslab qoladi va muammolarni hal qilish ko'nikmalari yaxshilanadi (Prins, 2016). Talabalar natijalaridagi bu yaxshilanishlar o'quvchilarni 21-asrning murakkab, axborotga boy va tez o'zgaruvchan dunyosida rivojlanishga tayyorlash uchun juda muhimdir.

Ta'limdagi fazoviy shakllarning roli texnologiya, pedagogika yutuqlari va o'quvchilarning o'zgaruvchan ehtiyojlari bilan bog'liq holda ajoyib sur'atlarda rivojlanmoqda. 21-asrga qadam qo'yayotganimizda, innovatsion fazoviy dizaynlar va ta'lim texnologiyalarining integratsiyasi ta'lim kelajagini shakllantirishda davom etadi. Fazoviy shakllar va pedagogik innovatsiyalar o'rtasidagi dinamik munosabatlarni tushunish o'qituvchilar va ta'lim muassasalari uchun talabalar uchun eng yaxshi ta'lim tajribasini ta'minlash uchun juda muhimdir.

XULOSA

Ta'limdagi fazoviy shakllarning o'zgaruvchan roli ta'lim landshaftining moslashuvchanligi va mustahkamligidan dalolat beradi. 21-asr bo'sag'asida turibmiz, o'quv maydonlarining o'zgarishi va innovatsion texnologiyalar integratsiyasi ta'lim tajribasini qayta belgilab berdi. Hamkorlik va faol o'rganishga yordam beruvchi qayta ishlangan sinf konfiguratsiyasidan tortib, raqamli vositalar va aralash ta'lim yondashuvlarigacha ta'lim yangi davrga kirdi.

Fazoviy shakllardagi bu o'zgarishlar yakka holda sodir bo'lmagan; ular o'quvchilarni o'z ta'lim yo'lining markaziga qo'yadigan rivojlanayotgan pedagogik usullar bilan chuqur bog'langan. Talabalarga yo'naltirilgan yondashuvlarni qo'llash orqali o'qituvchilar nafaqat o'quvchilarni bilimlarni o'zlashtirishga, balki o'zgaruvchan dunyoda tanqidiy tahlil qilish, yaratish va innovatsiyalar kiritishga tayyorlamoqda.

Bundan tashqari, fazoviy dizayn va texnologiya integratsiyasidagi ushbu innovatsiyalarning talabalar natijalariga ta'sirini ortiqcha baholab bo'lmaydi. Tadqiqotlar izchillik bilan ko'rsatib turibdiki, yaxshi mo'ljallangan o'quv muhiti va texnologiya takomillashtirilgan o'qitish faollikning yuqori darajalariga, chuqurroq tushunishga va muammolarni hal qilish ko'nikmalarini yaxshilashga yordam beradi. Bu talabalar moslashuvchanlik, ijodkorlik va keng ma'lumot dengizida harakat qilish qobiliyatini talab

qiladigan 21-asr dunyosida rivojlanishi uchun zarur bo'lgan ko'nikmalardir.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, ta'limdagi fazoviy shakllar nafaqat mebellarning joylashishi yoki sinflarda raqamli qurilmalarning mavjudligi. Ular o'qitish va o'rganish haqidagi fikrlash tarzimizdagi tub o'zgarishlarni ifodalaydi. Fazoviy dizayn, texnologiya va pedagogika o'rtasidagi dinamik o'zaro ta'sir ta'limning kelajagini shakllantirishning asosiy omilidir. Pedagoglar, muassasalar va siyosatchilar ushbu yangi landshaftga moslashishda davom etar ekan, ta'limda fazoviy shakllarning ahamiyatini tushunish birinchi o'ringa chiqadi. Innovatsion fazoviy dizaynlar va rivojlanayotgan texnologiyalar salohiyatidan foydalangan holda, biz o'quvchilarga 21-asrning imkoniyatlari va muammolari uchun yaxshi jihozlangan umrbod ta'lim oluvchilar, tanqidiy fikrlaydigan va innovatsion muammolarni hal etuvchi bo'lishga imkon beradigan o'quv muhitini yaratishimiz mumkin.

ADABIYOTLAR

1. Dyui, J. (1916). Demokratiya va ta'lim. Erkin matbuot.
2. Lai, K. V. va Bower, M. (2019). Birgalikda o'rganishni osonlashtirish uchun SMART sinfini loyihalash, ishlab chiqish va baholash. *Kompyuterlar va ta'lim*, 133, 43-57. doi:10.1016/j.compedu.2019.01.005
3. Barrett, P., Chjan, Y. va Moffat, J. (2013). Sinf dizaynining o'quvchilar bilimiga ta'sirini aniqlaydigan yaxlit, ko'p bosqichli tahlil. *Bino va atrof-muhit*, 59, 678-689.
4. Ertmer, P. A. va Ottenbreit-Leftvich, A. T. (2013). Jonassenning texnologiyaga asoslangan haqiqiy ta'lim haqidagi qarashlari talab qiladigan pedagogik o'zgarishlarga to'siqlarni olib tashlash. *Kompyuterlar va ta'lim*, 64, 175-182.
5. Graham, C. R. (2013). Aralashtirilgan ta'lim bo'yicha yangi amaliyot va tadqiqotlar. In *Education Tech Research Dev*, 61, 331-334.
6. Jonson, L., Adams Becker, S., Cummins, M., Estrada, V., Freeman, A., & Ludgate, H. (2013). *NMC Horizon Report: 2013 Oliy ta'lim nashri*. Yangi media konsortsiumi.
7. Kerns, D. va Jons, J. (2019). Sinf dizaynining akademik faollikka ta'siri. *Journal of Learning Spaces*, 8(1), 1-11.
8. Shahzoda, M. (2016). Faol o'rganish ishlaydimi? Tadqiqotni ko'rib chiqish. *Muhandislik ta'limi jurnali*, 93(3), 223-231.
9. Selvin, N. (2017). *Ta'lim va texnologiya: asosiy muammolar va bahslar*. Bloomsbury nashriyoti.